

Utfärd till Kulturreseptatet ÖRNANÄS och minnesmärket av Örkeneds bränning i LÖNSBODA.

Lördagen den 19 augusti 2023 samlades omkring 25 personer vid P-platsen vid Örnans Kulturreseptat. Där vi blev varmt välkomnade av Marianne Eriksson som gärna ville veta något om Cederborgsällskapet och vi i vår tur ville veta det mesta om Örnans Kulturreseptat. Vår ordförande Marcus Frennemark berättade lite om Carl August Cederborg och om Cederborgsällskapet. Vi fortsatte till fots upp till kulturreseptatet där Marianne berättade vidare om hur det varit för många år sedan och hur det är idag.

Som information hade vi broschyren som Länsstyrelsen Skåne givit ut år 2021. "På strövtåg i Kulturreseptatet ÖRNANÄS". Marianne berättade om att några elever från Universitetet Da Capo i Göteborg hade varit med och renoverat den Östra Gården.

Institutionen för kulturvård erbjuder unika och internationellt gångbara utbildningar inom kulturvård med ett starkt fokus på hållbarhet.

Vi fick se arbetet som dessa elever utfört – ett mycket fint arbete.

Efter vi intagit vår medhavda fika var det dags att gå de olika slingor som fanns att välja på. Gul, blå och röd.

Jag för min del valde den gula slingan på cirka 1,5 km. Där fanns bl a numrerade stolpar med QR-koder och skannar man dessa med en smarttelefon kan man läsa mer om platsen där man befinner sig. Gissa om jag gjorde det!

Marianne avtackades av ordföranden Marcus med en liten gåva och naturligtvis applåder.

Fägata

Undantaget

Här har legat en smedja

Här gick korna fritt och betade

Här har legat en linbastu

QR-kod

En väg att vandra.....

Kulturresevat – vad är det?

Kulturresevat är en form av områdesskydd precis som naturresevat och det infördes med miljöbalken 1999. Avsikten är att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap. Det innefattar byggnader, marker och lämningar, liksom kunskap, traditioner och biologiskt kulturarv.

Syftet med kulturresevatet Örnas

Kulturresevatet Örnas bildades 2006 och omfattar cirka 70 hektar. Syftet med resevatet är att visa på en skogsgårds utveckling i nordöstra Skåne så som den avspeglas i landskapet, bebyggelsen samt i de spår och lämningar från olika tider som finns i Örnas. Genom skötseln ska kulturhistoriska strukturer och företeelser bevaras och synliggöras.

Örnas är ett skogshemman i nordöstra Skåne med anor från 1500-talet. Här har bönder och torpare levt och verkat i generationer. Tjärrännor, steniga åkerlappar och husgrunder efter smedja, linbastu och bränneri vittnar om det vitt skilda sysslor som har utförts på gården. På

1800-talet blomstrade Örnanäs som då bestod av två bondgårdar och ett flertal torp. År 1870 bodde ett sextiototal personer här. Det var precis innan den stora emigrationsvågen till Amerika. Ett par årtionden senare hade antalet Örnanäsbor mer än halverats. Under 1900-talet minskade befolkningen ytterligare och Örnanäs blev åter en ensamgård. Den västra gården och torpen lämnades att förfalla, alla utom Trollatorpet som finns kvar än idag.

Robert Nilsson (1905-1998) växte upp på Östra gården som han drev själv från 1932 till 1980. På Östra gården fortsatte Robert Nilsson att ensam bruka de marker som tidigare hade skötts av en stor familj förstärkt med både piga och dräng. När Robert blev till åren kommen blev skötseln eftersatt. Bondeskogen betades alltmer sporadiskt och skogsbetet upphörde helt 1980. Byggnaderna förföll. Men i Örnanäs rådde en speciell atmosfär och vid århundradets slut fick kulturmiljövården upp ögonen för den särpräglade gården. En omfattande restaurering av boningshuset påbörjades och 2006 kunde kulturresevatet invigas. Nu betar åter korna i Bondeskogen och gården har fått nytt liv.

Efter omkring två timmar på denna intressanta och underbara plats var det dags att säga farväl och på "gensyn" som dansken säger, till nästa besöksmål:

Örkeneds bränning i Lönsboda. Källa: Wikipedia

Karl XI brände ner alla gårdar utom två. Minnesmärket invigdes den 21 april 2018 av historieprofessorn Dick Harrison. Sixten Svensson är en av de aktiva som tagit fram minnesmärket. Sextiotvå av Örkeneds sockens sextiofyra gårdar brändes ner den 21 april 1678. Det var Karl XI som gav order om detta försök att utrota alla snapphanar, i alla fall de som bodde i Örkeneds socken. 340 år senare har samhällsföreningen i Lönsboda, som är huvudort i socknen, tagit initiativet till ett minnesmärke som fått mycket lite uppmärksamhet i historieböckerna. Minnesmärket är placerat mitt i Lönsboda. Ett stort granitblock med två små gårdar och 62 fiberoptikljus som ska symbolisera gårdarna som brann ner till grunden. Bredvid finns en stolpe där historien berättas. Hur gick det med själva utrotningen då? Ja, den misslyckades – sockenborna blev varnade och hann fly, utom en bonde som inte ville lämna sin gård. Men socknens invånarantal på ca 700 halverades efter den svält och alla andra problem som följde i bränningens spår. C.A. Cederborg har skrivit om detta i boken "Göingehövdingen" som utgavs år 1899 finns även en film från 1953 som bygger på Cederborgs roman.

Åter en lyckad utfärd med Cederborgsällskapet var tillända och tur med vädret hade vi också.

Tack till alla som var med och tack till K G Jonsson som sammanställt berättelsen om "Örkeneds bränning i Lönsboda" som tyvärr inte kunde vara med.

Bilderna som publicerats är tagna av Håkan Berner från Halmstad som är en av medlemmarna i Cederborgsällskapet.

Anna-Greta Andersson